

PRAVICA OBSOJENCA DO NEOMEJENEGA DOPISOVANJA Z OŽJIMI DRUŽINSKIMI ČLANI

Mnenje, 14. 2. 2017

Ali mora zavod za prestajanje kazni zapora obsojencu omogočiti neomejeno dopisovanje z ožjimi družinskimi člani, čeprav obsojenec to pravico izkorišča za pritiske na žrtev?

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (v nadaljevanju ZIKS-1) v prvem odstavku 71. člena določa, da je obsojencu treba omogočiti neomejeno dopisovanje z ožjimi družinskimi člani, med katere spada tudi mladoletni otrok obsojenca. Vendar pa v nasprotju s pravico do telefonskih pogovorov (tretji odstavek 75. člena ZIKS-1) zakon ne predvideva možnosti prepovedi pošiljanja pisem, če to narekujejo varnostni razlogi.

To pa ne pomeni, da je pravica obsojenca do dopisovanja z ožjimi družinskimi člani neomejena, in to celo v primeru, ko jim v pismih grozi in jim pošilja neprimerno vsebino. Še zlasti to velja, ko je ožji družinski član oz. članica mladoletni otrok.

V zgoraj opisanem primeru si nasproti stojita dve pravici – pravica obsojenca do dopisovanja z ožjimi družinskimi člani in pravice mladoletnega otroka do varnosti, do zdravega razvoja, do mirnega življenja. Ali pravica obsojenca prevlada nad pravicami mladoletnega otroka in mora torej zavod za prestajanje kazni zapora (v nadaljevanju zavod) omogočiti neomejeno dopisovanje obsojenca z mladoletnim otrokom, čeprav ve, da je vsebina pisem grozilna ter da škodi razvoju mladoletnega otroka (npr. o otrokovi mami piše, kot da je mrtva)?

Odgovor je ne. Še več, zavod je dolžan poskrbeti za koristi mladoletnega otroka, za njegovo varnost, celo življenje. Ta zaveza ne izhaja le iz slovenske zakonodaje, temveč tudi iz mnogih mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija in določbe katerih se skladno z 8. členom Ustave RS uporabljajo neposredno (ni treba, da so določila prenesena v slovensko zakonodajo).

Tretji odstavek 15. člena Ustave določa, da so človekove pravice in temeljne svoboščine omejene samo s pravicami drugih. Pravica ene osebe torej ne more biti avtomatično nad pravico druge osebe. V primerih, ko pravici dveh oseb prideta v nasprotje, ju je treba skrbno pretehtati in po načelu sorazmernosti dati prednost eni od njiju.

V navedenem primeru si nasproti stojijo obsojenčeva pravica do neomejenega dopisovanja z ožjimi družinskimi člani ter pravici njegovega mladoletnega otroka do osebnega dostojanstva in varnosti ter do nedotakljivosti njegove telesne in duševne celovitosti. Poleg navedenega pa Ustava še posebej izpostavlja mladoletne otroke kot kategorijo ljudi, ki jim nudi še dodatno zaščito. Tako prvi odstavek 56. člena Ustave pravi, da otroci uživajo posebno varstvo in skrb, drugi odstavek pa, da se otrokom zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR) izpeljuje to ustavno določbo v 5.a členu, kjer pravi, da morajo starši, druge osebe, državni organi ter nosilci javnih pooblastil v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za otrokovo korist.

Navedeno pomeni, da mora tudi zavod za prestajanje kazni zapora ob vedenju, da obsojenec svojemu mladoletnemu otroku pošilja pisma s skrajno neprimerno vsebino, v katerih izreka celo grožnje s smrtjo otrokovi mami, pretehtati, ali dati prednost pravicam in koristim mladoletnega otroka ali obsojenčevi pravici. Nobenega dvoma ne bi smelo biti, da imajo pravice do varnosti, osebnega dostojanstva ter nedotakljivosti otrokove telesne in duševne celovitosti otroka prednost pred pravico obsojenca do neomejenega dopisovanja (ki sicer niti ni dopisovanje, saj mu otrok na grozilna pisma ne odgovarja). **Zavod lahko zagotovi uresničevanje pravic mladoletnega otroka neposredno na podlagi Ustave (prvi odstavek 15. člena Ustave) in onemogoči dopisovanje obsojenca z njegovim mladoletnim otrokom.**

K temu pa ga zavezujejo tudi številne mednarodne pogodbe, ki veljajo v Republiki Sloveniji in se uporabljajo neposredno. Tako npr. Konvencija o otrokovih pravicah (v nadaljevanju KOP) v tretjem odstavku 9. člena pravi, da države pogodbenice spoštujejo pravico otroka, ki je ločen od enega ali od obeh staršev, da redno vzdržuje osebne stike in neposredno zvezo z obema, razen če je to v nasprotju z njegovimi koristmi. Kot smo ugotovili predhodno, je pravica starša do dopisovanja z njegovim mladoletnim otrokom v nasprotju z njegovimi koristmi, saj starš otroku pošilja neprimerno vsebino, ki večkrat niti ni namenjena njemu, pisma z grozilno vsebino, kakor tudi grožnje s smrtjo otrokovi mami. Jasno je, da oče izrablja otroka, da bi prišel do mame, kar pa je prav tako v nasprotju s koristjo otroka. Poleg tega KOP v prvem odstavku 19. člena pravi, da bodo države pogodbenice z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, všteti spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj.

Posebno varstvo in pomoč otrokom in mladini zagotavljata tudi Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (10. člen) ter Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah (24. člen).

Še bolj jasna pa je Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (v nadaljevanju Istanbulska konvencija). Ta v 5. členu predpisuje dolžno skrbnost držav in pravi, da pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne in druge ukrepe za uresničevanje dolžne skrbnosti za preprečevanje, preiskovanje, kaznovanje in povrnitev škode za nasilna dejanja, ki so zajeta v področje uporabe te konvencije in so jih zagrešili nedržavni akterji. V prvem odstavku 18. člena zahteva od držav pogodbenic, da te sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe za zaščito vseh žrtev pred nadaljnjimi nasilnimi dejanji ter da sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe, s katerimi zagotovijo, da se pri zagotavljanju zaščite in podpore žrtvam upoštevajo pravice in potrebe otrok kot prič vseh oblik nasilja, ki jih zajema področje uporabe te konvencije (prvi odstavek 26. člena).

Nadalje Istanbulska konvencija zavezuje pogodbenice, da sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe za zaščito pravic in interesov žrtev, vključno z njihovimi posebnimi potrebami, ki jih imajo kot priče, v vseh fazah preiskav in sodnih postopkov, zlasti z zagotavljanjem njihove zaščite, kot tudi zaščite njihovih družin in prič pred ustrahovanjem, maščevanjem in ponovljeno viktimizacijo (točka a prvega odstavka 56. člena). Otrok, ki je žrtev, in otrok, ki je priča nasilja nad ženskami in nasilja v družini, je deležen, kjer je to primerno, posebnih zaščitnih ukrepov ob upoštevanju največje otrokove koristi (drugi odstavek 56. člena).

Zlasti pa naj izpostavimo 31. člen Istanbulske konvencije, ki se glasi:

- 1) *Pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe, da se, pri določanju skrbništva in pravic do obiskov otrok upošteva pojavnost nasilja, zajetega v področju uporabe te konvencije,*
- 2) *Pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe, da zagotovijo, da uveljavljanje pravice do obiskov ali skrbništva ne ogrozi pravic in varnosti žrtev ali otrok.*

V ta člen lahko po analogiji vštejemo tudi kakršnekoli stike mladoletnih otrok s povzročitelji nasilja, torej tudi pošiljanje pisem obsojenca njegovemu mladoletnemu otroku.

Pripravila:

Nina Obrán, univ. dipl. prav

Društvo za nenasilno komunikacijo